

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Ds 2018:35 Polisens tillgång till uppgifter från signalspaning (Ju2018/04249/L4)

Sammanfattning

Journalistförbundet har tagit del av förslaget i promemorian Polisens tillgång till uppgifter från signalspaning, Ds 2018:35. Journalistförbundets svar koncentreras till de konsekvenser förslaget riskerar att få för anonymitetsskyddet för journalisters källor.

Idag får polisen inte ta del av uppgifter från signalspaning om det pågår en förundersökning i det ärende som uppgifterna gäller. I promemorian föreslås att denna ordning ska ändras på så sätt att polisen ska kunna ta emot rapporter från FRA även om det pågår en förundersökning. Utredningen föreslår också att det ska införas ett förbud mot att använda uppgifterna för att utreda brott. Detta för att inte utmana "principen om att försvarsunderrättelseverksamheten inte får innefatta förfarande i samband med förundersökning, vissa arbetsmetoder som är förbehållna polismän och användning av straffprocessuella tvångsmedel".¹

¹ Se Ds 2018:35 Polisens tillgång till uppgifter från signalspaning, sid 19.

FRA

Journalistförbundet har motsatt sig signalspaning i tråd sedan FRA-lagstiftningen infördes 2009. Signalspaning innebär ett hot mot den grundlagsskyddade rätten att meddela uppgifter till media. Det försvårar medias möjligheter att få uppgifter från allmänheten och undergräver förtroendet för källskyddet. FRA försvårar på det sättet medias granskande funktion i det demokratiska samhället. Detta är något som Journalistförbundet framfört återkommande i över tio års tid.

År 2011 föreslog en utredning att polisen skulle ges möjlighet att inrikta signalspaningen.² I samband med remissförfarandet då lyfte Journalistförbundet återigen signalspaningens negativa inverkan på källskyddet. Journalistförbundet avstyrkte förslaget inte bara mot bakgrund av den generella kritiken mot signalspaning utan också mot bakgrund av det är tveksamt om de regler som finns till skydd för personer som meddelar uppgifter verkligen fungerar i praktiken. Denna kritik kvarstår alljämt.

Enligt 7 § i lagen om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet finns det en skyldighet att förstöra upptagningar som innehåller uppgifter som omfattas av bland annat journalisters tystnadsplikt. Den myndighet som har till uppgift att tillse att reglerna följs är Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten (SIUN). I myndighetens årsberättelse för 2017 redogör myndigheten i grova drag för hur tillsynsarbetet bedrevs förra året. Av årsberättelsen framgår det bland annat att myndigheten genomfört granskning av reglerna om förstöring. Under 2017 har myndigheten genomfört totalt två administrativa granskningar av förstöring i anslutning till signalspaning. Journalistförbundet vill understryka att SIUNS granskningar är i princip den enda insynen som finns i denna verksamhet eftersom den är omgärdad av starka sekretessbestämmelser. Enligt Journalistförbundet är avsaknaden av insyn i hur FRA-lagstiftningen tillämpas i praktiken ett stort demokratiskt problem generellt. Det är också ett problem specifikt för journalistiken eftersom det gör att journalister inte kan garantera källor det grundlagsskyddade källskyddet. För att Journalistförbundet ska kunna överväga att tillstryka förslag om att utöka möjligheterna till signalspaning måste insynen i hur regelverket tillämpas öka kraftigt.

Särskilt angående förslaget

Enligt förslaget ska polisen kunna få uppgifter från signalspaning även när det pågår en förundersökning, vilket inte är möjligt idag. Det är tydligt att det finns ett intresse och ett behov från polisens sida för att få denna typ av uppgifter. Det har framförts att det idag är problematiskt att informationsgivningen från FRA till polisen upphör så fort polisen inleder en förundersökning.

Möjligheten för polisen att inrikta signalspaningen infördes 2013. I samband med den lagstiftningsprocessen uttalade lagrådet viss kritik emot att polisen skulle tillåtas styra inriktningen av signalspaningen. Kritiken gick ut på att det var oklart hur uppgifterna från signalspaningen skulle användas inom polisen. Enligt 1 § i lagen om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet får signalspaning bara användas för vissa tydligt angivna syften. Det handlar framför allt om att förhindra yttre hot mot Sverige. Lagrådet varande för att det var oklart "hur den närmare avgränsningen mellan olika verksamheter hos polisen inom vilka signalspaning får och inte får förekomma ska göras."³ Lagrådet ifrågasatte därför om möjligheten för polisen att inrikta signalspaningen levde upp till "de krav på insyn och förutsebarhet som bör ställas i ett sammanhang som detta." Enligt Journalistförbundet är det fortsatt oklart hur polisen tillämpar möjligheten till signalspaning och för vilka ändamål uppgifterna används.

Enligt utredningens förslag ska uppgifterna som polisen får från FRA inte kunna användas för att utreda brott, vilket är bra. Enligt Journalistförbundet har utredaren dock inte lyckats visa hur lagstiftarens ska kunna garantera att uppgifterna inte används för att utreda brott eller för andra syften än de som räknas upp i 1 § i lagen om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet.

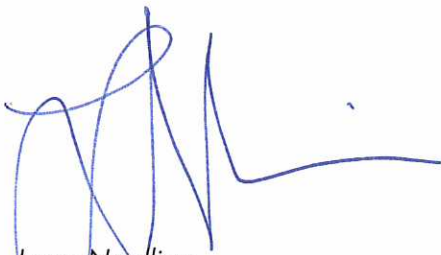
Även om det inte är just de uppgifter som framgår av FRA:s rapporter som används i förundersökningen kan uppgifterna peka polisen i rätt riktning och på så sätt leda till att polisen säkrar annan bevisning som faktiskt går att använda. Uppgifterna kommer därmed i vart fall indirekt att påverka polisens användning av tvångsmedel och andra åtgärder. Denna uppenbara risk nämns

² Se Ds 2011:44 Polisens tillgång till signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet.

³ Se lagrådets yttrande Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2012-06-20.

överhuvudtaget inte i utredningen. I teorin framstår det som enkelt att hålla rågången på det sättet som utredningen föreslår men i praktiken får det anses mycket svårt att inte använda den information som finns tillgänglig hos myndigheten i förundersökningar.

Journalistförbundet avstyrker förslaget om att ge polisen tillgång till uppgifter från signalspaning under pågående förundersökning. Detta mot bakgrund av Journalistförbundets generella kritik mot FRA-lagstiftningen och den begränsade information som finns om hur reglerna om förstöringsskyldigheten tillämpas. Journalistförbundet ifrågasätter också lämpligheten i att utöka polisens möjligheter att använda uppgifter från signalspaning samtidigt som de frågetecken som lagrådet pekade på förra gången frågan var föremål för lagstiftning fortsatt kvarstår.

A handwritten signature in blue ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke at the end.

Jonas Nordling
Förbundsordförande
Journalistförbundet